

9. Pakhomova, E. G The synesthetic aspects of Lesya Dychko's thinking as a composer (as exemplified by the «Zolotoslov» and «Christmas Action» choral operas). (2018). Kyiv: National Academy of Music. Of Ukraine. P. I. Tchaikovsky. [in Ukrainian].

10. Serganyuk, L. (2011). The worldview dominants of the figurative system of creativity of Lesya Dychko. Bulletin of the Carpathian University.. (Vols. 21–22), (pp. 190–196). Ivano-Frankivsk, Art Studies [in Ukrainian].

11. Medvedeva, L. P., Loginova, I. V. (2002). Charter of the church bell. Moscow: Published Council of the Russian Orthodox Church [in Russian].

12. Arhimandrit Amvrosiy (Pogodin). (2007). Propovedi sv. Gennadiya II (Georgiya) Sholariya, patriarha Konstantinopolskogo. SPb: Izdatelstvo Olega Abyshko [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 26.12.2018

УДК 784.5

DOI: 10.31723/2524–0447–2019–28–1–89–101

Ірина Геннадіївна Шевчук

ORCID: 0000–0002–9334–8449

*здобувач кафедри історії музики та музичної етнографії
Одеської національної музичної академії ім. А. В. Нежданової
filichita120@ukr.net*

КАНТАТА М. ЛИСЕНКА «НА ВІЧНУ ПАМ'ЯТЬ І. КОТЛЯРЕВСЬКОМУ»: ЖАНРОВИЙ ТА ДУХОВНО- МІФОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ

Мета роботи — виявлення жанрово-стильової та образно-сислової специфіки кантати М. Лисенка «На вічну пам'ять І. Котляревському» в контексті духовних шукань української культури ХІХ століття та її репрезентантів. **Методологія роботи** спирається на інтонаційну концепцію музики в ракурсі інтонаційно-стилістичного аналізу, спадкоємного від Б. Асаф'єва, а також на міждисциплінарний та історико-культурологічний підходи, що дозволяють виявити духовно-сисловою та стильову специфіку жанру хорової кантати в спадщині М. Лисенка, в тому числі кантати «На вічну пам'ять І. Котляревському». **Наукова новизна** роботи полягає в подальшому розширенні уявлень про поетику хорової творчості М. Лисенка, зокрема кантати «На вічну пам'ять І. Котляревському», а також в узагальненні її жанрового та духовно-міфологічного контексту, що виявляє ґрунтовну роль творчих постатей Т. Шевченка, І. Котляревського та М. Лисенка як фундаторів української культури. **Висновки.** Поетика кантати М. Лисенка «На вічну пам'ять І. Котляревському»,

створеної на основі поезії Т. Шевченка, формувалася на перетині типологій елегії, пасторалі, послання, оди. Водночас багатожанрова «природа» цього твору обумовлена його змістовною специфікою, що є втіленням міфологічно-трансцендентного розуміння сутності буття України у світовому культурно-історичному просторі. Позначені типологічні ознаки твору М. Лисенка доповнені рисами хорової кантати, що в українській музично-історичній традиції мала статус граничного жанру, який єднає духовну та світську традиції.

Ключові слова: хорова творчість М. Лисенка, хорова кантата, кантата «На вічну пам'ять І. Котляревському», елегія, ода.

Shevchuk Iryna Henadiievna, applicant at the Department of Music History and Ethnography of The Odessa National A. V. Nezhdanova Academy of Music
Cantata M. Lysenko «To the eternal memory of I. Kotlyarevsky»: genre, spiritual and mythological context

The purpose of the work is to identify the genre-style and image-semantic specificity of M. Lysenko's cantata «To the eternal memory of I. Kotlyarevsky» in the context of the spiritual quest of the Ukrainian culture in the XIX century and its representatives. The methodology of the work is based on the intonation concept of music from the perspective of intonation-stylistic analysis inherited from B. Asafiev, as well as on an interdisciplinary historical and cultural approach that allows revealing the spiritual-semantic and stylistic specifics of the genre of choral cantata in M. Lysenko's heritage, including cantatas «To the eternal memory of I. Kotlyarevsky». The scientific novelty of the work consists in the further expansion of the ideas about the poetics of the choral works of M. Lysenko, in particular, the cantata «To the eternal memory of I. Kotlyarevsky», as well as in the generalization of its genre and spiritual and mythological context, revealing the basic role of creative personalities of T. Shevchenko, I. Kotlyarevsky and M. Lysenko as the founders of Ukrainian culture. Conclusions. The poetics of the cantata M. Lysenko «To the eternal memory of I. Kotlyarevsky», created on the basis of T. Shevchenko's poem, were formed on the basis of the intersection of the typologies of elegy, pastoral, epistles, odes. At the same time, the multi-genre «nature» of this work is due to its substantial specificity, which is the embodiment of the mythological and transcendental understanding of the Ukrainian essence of being in the world cultural and historical space. The indicated typological features of the work by M. Lysenko are complemented by the features of the choral cantata, which in the Ukrainian musical and historical tradition had the status of a border genre that united spiritual and secular traditions.

Keywords: M. Lysenko's choral art, choral cantata, «To the eternal memory of I. Kotlyarevsky» cantata, elegy, ode.

Шевчук Ирина Геннадиевна, соискатель кафедры истории музыки и музыкальной этнографии Одесской национальной музыкальной академии им. А. В. Неждановой

Кантата Н. Лысенко «На вечную память И. Котляревскому»: жанровый и духовно-мифологический контекст

Цель работы — выявление жанрово-стилевой и образно-смысловой специфики кантаты Н. Лысенко «На вечную память И. Котляревскому» в контексте духовных исканий украинской культуры XIX века и ее репрезентантов. **Методология работы** опирается на интонационную концепцию музыки в ракурсе интонационно-стилистического анализа, унаследованного от Б. Асафьева, а также на междисциплинарный и историко-культурологический подходы, позволяющие выявить духовно-смысловую и стилевую специфику жанра хоровой кантаты в наследии Н. Лысенко, в том числе кантаты «На вечную память И. Котляревскому». **Научная новизна** работы состоит в дальнейшем расширении представлений о поэтике хорового творчества Н. Лысенко, в частности кантаты «На вечную память И. Котляревскому», а также в обобщении ее жанрового и духовно-мифологического контекста, выявляющего базовую роль творческих личностей Т. Шевченко, И. Котляревского и Н. Лысенко как фундаторов украинской культуры. **Выводы.** Поэтика кантаты Н. Лысенко «На вечную память И. Котляревскому», созданной на текст стихотворения Т. Шевченко, формировалась на основе пересечения типологий элегии, пасторали, послания, оды. Одновременно, многожанровая «природа» этого произведения обусловлена его содержательной спецификой, являющейся воплощением мифологически-трансцендентного понимания сущности бытия Украины в мировом культурно-историческом пространстве. Обозначенные типологические признаки произведения Н. Лысенко дополнены чертами хоровой кантаты, имевшей в украинской музыкально-исторической традиции статус пограничного жанра, объединявшего духовную и светскую традиции.

Ключевые слова: хоровое творчество Н. Лысенко, хоровая кантата, кантата «На вечную память И. Котляревскому», элегия, ода.

Актуальність. М. Копиця, визначаючи провідну роль генія М. Лисенка для української культури минулого і сьогодення, писала: «Людина та її життя вимірюються не так кількістю прожитих на землі років, як ступенями свого ціннісного сходження по щаблях формування такого глибокого поняття, як духовність <...> Це і є шлях до самого себе, формування своїх світоглядних принципів, що дозволяє таким пасіонарним особистостям як М. Лисенко бути індивідуально неповторною особистістю, покликаною нести місію створення національної ідеї» [10, с. 366]. Міцний духовний потенціал його спадщини, а також його великого попередника — Т. Шевченка, поезії якого

композитор завжди віддавав перевагу, і сьогодні складає актуальний предмет музикознавчого та культурознавчого дослідницького інтересу, орієнтованого на ідеї формування національної свідомості українського народу та її поетично-музичне втілення. Сказане співвідноситься і з жанрово-смісловою специфікою кантати М. Лисенка «На вічну пам'ять І. Котляревському», затребуваної у сучасній хоровій виконавській практиці. Водночас поетика цього твору закарбувала імена трьох найвидатніших митців української культури, чия діяльність визначила її «обличчя» у світовому культурно-історичному просторі двох останніх століть.

Аналіз досліджень і публікацій останніх десятиліть виявляє інтерес до різних аспектів проблематики представленого дослідження. Сказане стосується і розвідок щодо творчості М. Лисенка, де поряд з узагальненнями широко відомої монографії Л. Архівович та М. Гордійчука [1] вагоме місце займають розвідки Л. П. Корній [12], О. Козаренка [8], А. Терещенко [18], а також матеріали наукової збірки «Музична україністика: сучасний вимір: Постать Миколи Лисенка в європейському і національному історико-культурному контексті» (2012) [14], що узагальнює напрацювання вітчизняного музикознавства останніх десятиліть щодо спадщини композитора. Дослідницький інтерес до хорової творчості М. Лисенка, зокрема до кантати «На вічну пам'ять І. Котляревському», також стимулюється науковими розвідками І. Дзюби [6], Г. Грабовича [5], О. Бігун [2], що виявляють специфіку біблійно-міфологічного «коду» не тільки поезії Т. Шевченка, але й української культури в цілому та її архетипових складових. Проте зазначений ракурс співвідношення поетики кантати М. Лисенка з духовно-міфологічною специфікою як творчості Т. Шевченка, так і української національної свідомості в цілому, поки що не став предметом культурознавчих та музикологічних досліджень.

Мета роботи — виявлення жанрово-стильової та образно-смілової специфіки кантати М. Лисенка «На вічну пам'ять І. Котляревському» в контексті духовних шукань української культури XIX століття та її репрезентантів. **Методологія роботи** спирається на інтонаційну концепцію музики в ракурсі інтонаційно-стилістичного аналізу, спадкоємного від Б. Асаф'єва, а також на міждисциплінарний та історико-культурологічний підходи, що дозволяють виявити духовно-сміслову та стильову специфіку жанру хорової кантати в спадщині М. Лисенка, в тому числі кантати «На вічну пам'ять І. Котляревсько-

му». **Наукова новизна** роботи полягає в подальшому розширенні уявлень про поетику хорової творчості М. Лисенка, зокрема кантати «На вічну пам'ять І. Котляревському», а також в узагальненні її жанрового та духовно-міфологічного контексту, що виявляє ґрунтовну роль творчих постатей Т. Шевченка, І. Котляревського та М. Лисенка як фундаторів української культури.

Виклад основного матеріалу. Великий творчий доробок М. Лисенка представлений численними жанрами, серед яких одне з провідних місць займає хорова музика. Її генеза укорінена, з одного боку, в українській фольклорній традиції, з іншого — у культово-співацькій практиці. Сказане співвідносе і з типологією хорової кантати (поєми), репрезентованої такими творами, як «Б'ють пороги» (1878), «Радуйся, ниво неполитая» (1883), «Заповіт» (1868), «Іван Гус» (1881), «На вічну пам'ять І. Котляревському» (1895), «Іван Підкова» та ін., а також з низкою хорових пісень, що були широко відомими у вокально-хоровій виконавській практиці на рубежі XIX–XX ст.

Затребуваність названої жанрової сфери в творчості композитора багато в чому обумовлена не тільки стильовими рисами його творчої особистості, але й культурно-просвітніми і духовно-естетичними процесами, що стимулювали зародження та розвиток української національної ідеї. Узагальнюючи її сутність, автори ґрунтового дослідження «Історія української музичної культури» відзначають, що «про національну ідею можна говорити тоді, коли який-небудь народ помічає свою єдність, свій внутрішній зв'язок, свій інтимний характер, свої традиції, своє становлення і розвиток, свою долю і призначення, робить її предметом своєї свідомості, мотивуванням своєї волі» [11, с. 241]. Релігійно-політична світоглядна «модель» «української ідеї» найбільш повно була узагальнена у документах «Кирило-Мефодіївського братства», що ставило своїм завданням перебудову суспільства саме на релігійно-християнських засадах. Резонансність діяльності його членів для сучасників та нащадків, зокрема драматичної долі Т. Шевченка, доповнювалася зростанням у другій половині XIX ст. ролі народницької ідеології та українофільства у суспільному житті української інтелігенції, рухом «громад». Серед останніх суттєве місце належить і Київській громаді, в діяльності якої свого часу брав активну участь М. Лисенко. Відзначена духовно-мистецька активність, показова для українського соціуму, обумовлена також і специфікою історичного розвитку України та її державності. За влучним спостереженням О. М. Сліпушко, «багатолітня традиція бездержавності

України визначила тенденцію домінування на її теренах саме гуманітарних чинників, коли нація реалізується здебільшого в сфері духовній, культурній, аніж політичній» [16, с. 4], про що, додамо, свідчить духовно-мистецький потенціал творчості Т. Шевченка, М. Лисенка, а також багатьох їх сучасників.

Формуванню національної самосвідомості та рушійної сили української національної ідеї також сприяло становлення науково-фольклористичної думки (М. Лисенко, П. Сокальський), що підготувало її розквіт на початку ХХ ст. Очевидне домінування хорової музики у творчій та виконавській практиці України другої половини ХІХ ст. позначилося на діяльності сучасників класика української музики — М. Вербицького, І. Лаврівського, О. Нижанківського та інших авторів, орієнтованих у хоровій творчості на певний симбіоз традицій минулого (Д. Бортнянський) та сучасності (М. Лисенко), церковно-співацької, фольклорної та світської традицій. Жанр хорової кантати у всій різноманітності її «моделей», активно затребуваний і в епоху М. Лисенка, і в наступні періоди, найбільш ємно фіксував розмаїття подібних жанрово-стильових та духовно-сміслових «перетинів».

Сказане певною мірою обумовлене перш за все етимологією слова «кантата», похідного від «cant», «canto» та його аналогів, що в свою чергу сходять до більш давніх мовних витоків, зокрема до «cano», що має досить широкий смисловий спектр — «співати», «кричати», «грати (на музичному інструменті)», «звучати», «оспівувати», «прославляти», «сповіщати», «пророкувати» тощо [7]. Аналогічного роду смислова багатогранність характеризує і феномен канту, що є досить популярним в українській музично-історичній традиції минулого. Етимологічно похідний від лат. *cantus* (спів) і його численних термінів-аналогів (кантилена, кантилляція, кантор, *cantus planus*, *chant*, канцона, кантата тощо), «кант виявився генетично вкоріненим в європейській культурі, починаючи з раннього Середньовіччя, про що свідчать західні енциклопедичні видання, а також дослідження зарубіжних візантиністів і медієвістів <...> Мова йде про «кант» як *plain song* «простий спів різних християнських церков», який не ототожнюється з «хоралом» (цит. за: [15, с. 283]) і, додамо, є активно затребуваним як в літургичній, так і в позалітургичній практиці.

Ці типові ознаки показові і для жанру кантати, формування якої в європейській музично-історичній традиції пов'язане вже з Новим часом. Диференціювання її зразків на «духовний» та «світський» різновиди не виключає тем не менш їх орієнтації у будь-якому випадку

на узагальнене втілення високої, значної духовно-релігійної або морально-етичної ідеї, суттєвої для національної культури, суспільного життя певного періоду, «розкриваючи її в ліричному чи лірико-епічному плані. Виконується кантата як вітальний гімнічний твір» [19, с. 8]. Становлення української хорової кантати відбувалося в річищі взаємовпливів багатьох типологій, серед яких більшість дослідників виділяють хоровий (партесний) концерт, панегіричний кант та інші різновиди цього жанру, а також творчість найбільш видатних постатей вітчизняного хорового мистецтва XVIII — початку XIX ст. (Д. Бортнянський, М. Березовський, А. Ведель, С. Дегтярьов та ін.).

Місія узагальнення націєтворчих духовно-культурних ідей засобами вокально-хорового мистецтва відзначає також і творчу спадщину М. Лисенка, що була детермінована ідеями народництва, «філософії серця», духовними вимірами національного світосприйняття та його архетипами. За ствердженням А. К. Терещенко, «у М. Лисенка विकристалізується поширений в подальші роки в українській музиці жанровий різновид кантати-поєми — одночастинний твір вільної форми, яка розгортається відповідно образній структурі тексту. Його кантатам-поємам властиві різноманітні жанрові зв'язки: з думами їх споріднюють поєднання епічної розповідності і конкретної зображальності, із сценічними формами — наближення сольних епізодів до форм аріозо, монолога, з симфонічними — ілюстративна зображальність, музична «пейзажність», з літературною поемою — введення ліричних відступів, прямої мови тощо» [19, с. 11].

Додамо також, що жанрова багатогранність лисенкової хорової кантати також суттєво доповнюється її духовно-міфологічною складовою, що походить не тільки від світогляду та духовних переконань композитора, але й перш за все від текстів Т. Шевченка, яким М. Лисенко, як вказувалося раніше, віддавав перевагу в своїй вокальній творчості. Творча постать великого Кобзаря сприймається сьогодні не тільки на рівні видатного поета свого часу, але й як пророка-міфотворця. Цікаві думки з цього приводу знаходимо в монографії Г. Грабовича, котрий констатує: «У суті Шевченкової поезії лежить міфологічне мислення й особливе міфологічне сприйняття України <...> Інакше кажучи, міф становить базовий код Шевченкової поезії». Розвиваючи далі цю думку, автор вказує, що «у світі, зображуваному Шевченком, особливо на його Україні, діє не історичний, а міфологічний час. Його можна вкласти в три стадії фундаментального перетворення (за термінологією Ван Геннепа) — допорогову, порогову і постпорогову.

Проходження Україною цих трьох стадій становить перехідний обряд. Перша і третя стадії, які відображають відповідно «далеке минуле» й «майбутнє», являють світ гармонії, «золотого віку», який ніби був колись в Україні і до якого вона повернеться. Середня фаза — поріг, який відповідає «недавньому минулому» й «сучасному», — становить першочерговий предмет Шевченкової уваги. Це світ глибокої дисгармонії, що загруз у несправедливості» [5, с. 169, 171].

Взаємодія між позначеними складовими «міфологічного часу» України у творах Т. Шевченка складає духовно-символічне підґрунтя багатьох його поетичних творів, визначаючи тим самим їх глибинний духовний підтекст та змістовну векторну спрямованість на поступовий рух до ідеального світу, що розуміється не тільки в соціально-історичному плані, але й перш за все в духовному. За думкою О. Бігун, «сакралізація простору України у Шевченкових творах переростає у процес творення нового міфопростору, що визначається не офіційною географією кількох «малоросійських губернь», і не імперським простором, центром якого був Санкт-Петербург <...> але одвертим протиставленням цим, чужим йому, системам координат новосакралізованого простору України як «поєми вільного народу» [2, с. 380]. Тому завдяки глибинним структурам свого мислення Т. Шевченко «і в пророцтві, і в покутті виконує роль носія міфу» [5, с. 182].

Особливості міфологічного мислення великого Кобзаря визначають поетику багатьох кантат М. Лисенка, створених на їх основі. Символічні «коди» та архетипи національної української культури тут вступають також у взаємодію з жанрово-стильовою та інтонаційною специфікою музичної мови М. Лисенка. Прикладом сказаного може служити кантата «На вічну пам'ять І. Котляревському».

Твір Т. Шевченка, що став її поетичною основою, був створений у 1838 р. як відгук на смерть видатного українського поета і драматурга І. Котляревського. Водночас його образно-сміслово та змістовна багатоаспектність не обмежується типовими показниками меморіального жанру. За думкою багатьох дослідників, «складна тематика твору об'єднує три різностильові частини, кожна з яких виявляє ознаки кількох жанрів — елегії, оди, медитації і власне послання. Синтез «енергії» цих видів поезії створює своєрідну велику ліричну форму, в межах якої відбувається тематично-стильовий розвиток» [3, с. 34]. Відзначимо також, що, всупереч канонам меморіальної елегії, поет зовсім не фіксує увагу на обставинах життя та смерті І. Котляревського. Спадщина славетного українського літератора, що оспівується

Т. Шевченком через звертання до типології оди, стає також приводом для роздумів про невмирущість мистецтва, вічність етичних та естетичних цінностей.

Водночас типологічний «простір» позначених жанрів у творі Т. Шевченка суттєво збагачується міфологічно-символічними складовими духовного мислення і світогляду великого Кобзаря. «Витримана в типово елегійній — задумливій, меланхолійній тональності, розповідь побудована на контрасті між теперішнім і минулим...» [17, с. 24]. Останнє як і імперативи майбутнього представлене на рівні ідеального світу, гармонії, узагальненої святковою символікою Великодня («І світ Божий як Великдень, / І люди як люди»). За думкою О. Бігун, у рядках цієї поезії Т. Шевченка «проступає Великодня християнська містика, закорінена у візантійські традиції як літургійні, так і мистецькі, де «Великдень інтерпретувався як свято освячення усього сушого, весна як природно-космічна притча про оновлення природи людини» [2, с. 86].

Багатий на метафори та міфічні аналогії текст елегії суттєво доповнюється фольклорною символікою, що стала також і складовою поетичної мови Т. Шевченка. «Творення настроєвого тону, пов'язаного зі смутком від втрати Івана Котляревського <...> відбувається крізь призму окремих образів — сироти, солов'я, Кобзаря, покинутого гнізда <...> Уособлюючи в образі солов'я І. Котляревського, письменник злучає його художнє слово з актом творіння Божої мови» [3, с. 34], а також з високим натхненням і символом неперевершеного таланту. Спів солов'я є співвідносним і з «топосом раю» (див. про це більш детально: [2, с. 283; 4, с. 413]). Позначена вище антитеза «минуле — майбутнє — сьогодення» виявлення також через очевидне протиставлення образу «журби» як концептуальної риси елегійного жанру та символіки Сонця і Слави, які вінчають твір Т. Шевченка, що в малій лірико-поетичній формі відтворює духовно-містичний та мистецький космос-всесвіт української культури.

Кантата М. Лисенка «На вічну пам'ять І. Котляревському» представляє собою одночастинний твір, структурні показники якого певним чином відображають сутність Шевченкового національного міфологічного світобачення. Як композиція вільного типу кантата включає декілька розділів, що виявляють авторське протиставлення «сумної» реальності сьогодення та ідилічного минулого. Ця антитеза складає основу першого розділу кантати, що має 3-частинну форму викладення. Перший розділ («Сонце гріє, вітер віє...»), представле-

ний у вигляді дуету баритона та тенора, має елегійний характер та деякі типові ознаки цього жанру [13, с.7] — стриманий темп, поступовий секундовий рух мелодичної лінії, скриті зм. 4, хроматику, поступовий низхідний рух басової «лінії» тощо. Своєрідною є і ладово-гармонічна мова цього розділу, відзначена «коливаннями» між *g-moll* та *G-dur*. Відчуття нестійкості, певної напруженості також посилене використанням елементів домінантового ладу, що доповнюють сумні образи-символи «червоної калини» та «одинокого гніздечка».

Ім протистоїть наступний розділ кантати (*Moderato cantabile*), що відтворює картину ідилічного минулого, узагальненого М. Лисенком через типологію пасторалі та показову для неї семантику *F-dur*, тонічні органні пункти, метрику 6/8 тощо. На відміну від медитативно-елегійного попереднього та наступного розділу (реприза) «спомин про минуле» відзначений також темброво-динамічним розмаїттям. Тріо жіночих голосів стає зразком «пейзажної» лірики композитора, доповненої також введенням ефекту луни.

Наступна частина хорової кантати М. Лисенка (*Marziale moderato* — «Недавно у нас в Україні...») відтворює безпосереднє згадування імені І. Котляревського, порівняного з символіко-архетиповою сутністю образу солов'я. Цей розділ твору привносить яскравий контраст, оскільки має жанрові ознаки маршу та інтонацій козацьких пісень. На відміну від попереднього розділу тут домінують квартові інтонації як найбільш типові для останніх (див.: [9]). Наступний скорботний епізод (*Adagio* — «Все осталося, все сумує»), що власне відтворює типологічні ознаки елегії, тем не менш не є домінуючим. «Журба як концептуальна риса елегійного жанру нівелюється за допомогою використання образу сонця — виразника найвищого пошанування людини у пам'яті наступних поколінь <...> На зміну розчаруванню запропоновано величну тональність, в якій акцентовано значущість творчих змагань письменника» [3, с. 35].

Урочисто-величне завершення кантати М. Лисенка (*Andante maestoso* — «Будеш, батьку, панувати, поки живуть люди...») має жанрові ознаки оди, полонезу та славильної кантати, що виявляють сорбно-хорову якість як показову не тільки для творчості композитора, а й для української духовної культури в цілому [2, с. 73]. Узагальнено-театральним «діалогам» солістів у попередніх розділах тут протистоїть єдність хорової та оркестрової партій. Яскрава динаміка та широкий діапазон звучання доповнюється у цьому фінальному славослів'ї широким використанням мелодичної фігурації юбілейного типу.

Висновки. Поетика кантати М. Лисенка «На вічну пам'ять І. Котляревському», створеної на основі поезії Т. Шевченка, формувалася на перетині типологій елегії, пасторалі, послання, оди. Водночас багатожанрова «природа» цього твору обумовлена його змістовною специфікою, що є втіленням міфологічно-трансцендентного розуміння сутності буття України у світовому культурно-історичному просторі. Позначені типологічні ознаки твору М. Лисенка доповнені рисами хорової кантати, що в українській музично-історичній традиції мала статус граничного жанру, який єднав духовну та світську традиції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Архівович Л., Гордійчук М. Микола Віталійович Лисенко. Життя і творчість. Київ: Мистецтво, 1963. 356 с.
2. Бігун О. А. *Buzantinum: pro et contra*. (Амбівалентність візантійства у творчості Тараса Шевченка): монографія. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2014. 412 с.
3. Бурак Р. Фольклорні акценти поезії Тараса Шевченка «На вічну пам'ять І. Котляревському». *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2018. Вип. 22, т. 1. С. 33–37.
4. Войтович В. Українська міфологія. К.: Либідь, 2005. 664 с.
5. Грабович Г. Поет як міфотворець. Семантика символів у творчості Тараса Шевченка / [пер. з англ. Соломії Павличко]. К.: Часопис «Критика», 1998. 207 с.
6. Дзюба І. М. Тарас Шевченко. Життя і творчість. К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 718 с.
7. Cano. URL: <https://ru.wiktionary.org/wiki/cano#Латинский> (дата звернення: 18.02.2019).
8. Козаренко О. Тарас Шевченко та Микола Лисенко: акмеологічний рівень спілкування особистостей. *Вісник Львівського університету*. Серія: Мистецтвознавство. 2014. Вип. 15. С. 19–22.
9. Козаренко О. Феномен української національної музичної мови. Львів, 2000. Число 15. 286 с.
10. Копиця М. М. В. Лисенко в епістолярній спадщині. На перегуку століть. *Музична україністика: сучасний вимір*: збірник наукових статей. К.: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. 2012. Вип. 7: Постаць Миколи Лисенка в європейському і національному історико-культурному контексті. С. 364–368.
11. Корній Л. П., Сютя Б. О. Історія української музичної культури: підручник для студентів вищих навчальних закладів. До 100-річчя Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. К.: НМАУ ім. П. І. Чайковського, 2011. 736 с.
12. Корній Л. П. Тарас Шевченко і Микола Лисенко: націокультурні та музично-стильові рефлексії. *Часопис НМАУ ім. П. І. Чайковського*. 2014. № 1 (22). С. 15–25.

13. Маричева И. В. Элегия и элегичность в русской музыке XIX века: автореф. дис. ... канд. искусствоведения: 17.00.02 / Магнитогорская государственная консерватория им. М. И. Глинки. Магнитогорск, 2010. 23 с.

14. Музична україністика: сучасний вимір: зб. наук. статей. К.: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. 2012. Вип. 7: Постаць Миколи Лисенка в європейському і національному історико-культурному контексті. 440 с.

15. Муравська О. В. Східнохристиянська парадигма європейської культури і музика XVIII–XX століть: монографія. Одеса: Астропринт, 2017. 564 с.

16. Сліпушко О. М. Духовна держава Тараса Шевченка: монографія. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 127 с.

17. Сміляньська В. Л., Чамата Н. П. Структура і смисл: Спроба наукової інтерпретації поетичних текстів Тараса Шевченка. К.: Вища школа, 2000. 207 с.

18. Терещенко А. Кантати Миколи Лисенка в ситуації зміни стилєвої парадигми жанру. *Музична україністика: сучасний вимір*: збірник наукових статей. К.: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2012. Вип. 7: Постаць Миколи Лисенка в європейському й національному історико-культурному контексті. С. 177–182.

19. Терещенко А. К. Українська радянська кантата і ораторія (1945–1974). К.: Наукова думка, 1975. 176 с.

REFERENCES

1. Arkhimovich, L., Gordiychuk, M. (1963). Mykola Vitaliyovych Lysenko. Life and creativity. Kiev: Derzhavne Vydavnytstvo URSSR «Mystetstvo» [in Ukrainian].

2. Bigun, O. A. (2014). Buzantinum: pro et contra. (Ambivalence of Byzantium in the works of Taras Shevchenko): monograph. Ivano-Frankivsk: Misto NV [in Ukrainian].

3. Burak, R. (2018). Folklore accents of Taras Shevchenko's poem «For the eternal memory of I. Kotliarevsky». *Aktual'ni pytannya humanitarnykh nauk*. 22, 33–37 [in Ukrainian].

4. Voitovich, V. (2005). Ukrainian mythology. Kiev: Lybid' [in Ukrainian].

5. Grabovich, G. (1998). Sing as a mythmaker. Semantics of symbols in the works of Taras Shevchenko. Kiev: Časopis «Kritika» [in Ukrainian].

6. Dzyuba, I. M. (2008). Taras Shevchenko. Life and creativity. Kiev: Vydavnychyy dim «Kyievo-Mohylyans'ka akademiya» [in Ukrainian].

7. Cano. Retrieved from <https://ru.wiktionary.org/wiki/cano#Латинский>

8. Kozarenko, O. (2014). Taras Shevchenko and Mykola Lysenko: acmeological level of personal communication. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya mystetstvoznavstvo*. 15, 19–22 [in Ukrainian].

9. Kozarenko, O. (2000). The phenomenon of the Ukrainian national musical language. Lviv: Naukove Tovarystvo im. T. Shevchenka. Ukrayinoznavcha biblioteka NTSH [in Ukrainian].

10. Kopytsya, M. (2012). M. V. Lysenko in an epistolary heritage. To the eyelids of centuries. *Muzychna ukraïnistyka: suchasnyy vymir*. 7, 364–368 [in Ukrainian].

11. Korniy, L. P., Syuta, B. O. (2011). History of Ukrainian Music Culture: Textbook for Students of Higher Educational Institutions / To the 100th Anniversary of the P. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine. Kiev: NMAU im. P. I. Chaykovs'koho [in Ukrainian].

12. Korniy, L. P. (2014). Taras Shevchenko and Nikolay Lysenko: national-cultural and musical-style reflections. Chasopys NMAU im. P. I. Chaykovs'koho. 1 (22), 15–25 [in Ukrainian].

13. Maricheva, I. V. (2010). Elegy and elegiac in Russian music of the XIX century. Extended abstract of candidate's thesis. Magnitogorsk: Magnitogorskaya gosudarstvennaya konservatoriya im. M. I. Glinki [in Russian].

14. Musical Ukrainian Studies: A Modern Dimension: a Collection of Scientific Articles: The Story of Mykola Lysenko in European and National Historic and Cultural Context (2012). Kiev: IMFE im. M. T. Rilskogo [in Ukrainian].

15. Muravs'ka, O. V. (2017). Schiphristian paradigm of the european culture and music of the XVIII–XX centuries. Odessa: Astroprint [in Ukrainian].

16. Slipushko, O. M. (2013). Spiritual Power of Taras Shevchenko: monograph. Kiev: Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr «Kyiv's'kyy universytet» [in Ukrainian].

17. Smilyans'ka, V. L., Chamata, N. P. (2000). Structure and Meaning: Attempt of Scientific Interpretation of Taras Shevchenko's Poetic Texts. Kiev: Vyshcha shkola [in Ukrainian].

18. Tereshchenko, A. (2012). Cantatas of Nicholas Lysenko in the situation of changing the style paradigm of the genre. Muzichna ukrajinistika: suchasniy vimir: zbirnik naukovih statey: Postat Mikoli Lisenka v Evropeyskomu y natsionalnomu Istoriko-kulturnomu konteksti. 7, 177–182 [in Ukrainian].

19. Tereshchenko, A. (1975). Ukrainian Soviet Cantata and Oratorium (1945–1974). Kiev: Naukova dumka [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.03.2019